

Prehľadová práca

Chápanie falusu vo freudovskej a lacanovskej psychoanalýze

Michal Patarák

Understanding the Phallus in Freudian and Lacanian Psychoanalysis

Súhrn

Falus nie je len iným pomenovaním pre penis. Falus je aj psychickou reprezentáciou, nie len súčasťou mužskej anatómie. V mnohých kultúrach je považovaný za symbol maskulinity, potencie a plodnosti. Vo freudovskej psychoanalýze je známy koncept falického štádia organizácie libida a primátu falusu. Jacques Lacan chápe falus ako vyjadrenie túžby a rozlišuje reálny, imaginárny a symbolický falus. V Lacanovej psychoanalýze prestáva byť falus niečím maskulínnym. Naopak, mužská a ženská pozícia je určená vzťahom subjektu k falusu, takže jemu korešpondujúci ženský symbol ani nie je potrebný.

Kľúčové slová: falus, falické štádium, Jacques Lacan, primát falusu, Sigmund Freud.

Summary

The phallus is not just another name for a penis. The phallus is a psychic representation, not a part of the male anatomy. Many cultures consider it a symbol of masculinity, potency and fertility. In Freudian psychoanalysis the concept of the phallic stage of libido development and the primacy of phallus are well-known. Jacques Lacan understands the phallus as a signifier of desire and distinguishes between the real, imaginary and symbolic phallus. Lacan's psychoanalysis ceases to have the phallus mean anything masculine. On the contrary, the masculine or feminine position is determined by the subject's relationship to the phallus, so a corresponding female symbol is not even necessary.

Key words: phallus, phallic stage, Jacques Lacan, primacy of the phallus, Sigmund Freud.

Úvod

Základným východiskom tohto textu je také čítanie diel *Sigmunda Freuda* a *Jacquesa Lacana*, v ktorom možno identifikovať spoločný myšlienkový základ pre porozumenie falusu, a to napriek ich odlišným dôrazom, či iným teoretickým uchopeniam. V základných líniách je koncepcia falusu u oboch autorov rovnaká, i keď je oveľa viac a explicitnejšie rozvinutá v diele *Jacquesa Lacana*.

Cieľom tejto práce je:

1. Ozrejmiť význam termínu falus.
2. Upozorniť na jeho bohaté antropologické a teologické súvislosti mimo psychoanalýzu.
3. Priblížiť základné falické psychoanalytické koncepty.
4. Porovnať význam a charakter falusu u *Sigmunda Freuda* a *Jacquesa Lacana*.

II. psychiatrická klinika SZU FNsP F. D. Roosevelta, Banská Bystrica
Adresa pre korešpondenciu: MUDr. Michal Patarák
II. psychiatrická klinika SZU, FNsP F. D. Roosevelta,
Cesta k nemocnici 1, 974 01 Banská Bystrica
E-mail: patarakmichal@gmail.com

Falus ako termín

V slovenčine znamená *falos* alebo *falus* mužský pohlavný úd, penis, pričom adjektívum *falický* sa vysvetľuje ako týkajúci sa mužského pohlavného orgánu (Brukker a Opatíková, 2006). V našom jazyku ide teda o alternatívny výraz pre penis. Samotný termín je prebratý z latinského *phallus*, respektíve gréckeho φαλλός, ktorého koreň súvisí so slovami ako nafúknuť, opuchnúť, či dokonca býček alebo veľryba (Online Etymology Dictionary). Penis ako orgán sa pritom v gréčtine označuje slovom πέος (Moser, 2006).

Oxfordský *Slovník psychológie* uvádza, že falus je iným pomenovaním pre penis, najmä vzpriamený penis v erekcii, ktorý je symbolom maskulinity, sily a plodenia (Colman, 2015). Hindským ekvivalentom je slovo *lingam*, čo je falické zobrazenie indického boha Šivu (Colman, 2015). V medicíne sa ako falus pomenováva embryonálny penis pred ukončením svojho vývoja (Martin, 2015). V dejinách umenia ide skôr o model mužského pohlavného orgánu, symbol úrodnosti a plodnosti, ktorý sa nosieval pri procesiách v antických náboženských kultoch, čo malo povzbudzovať plodnosť zeme, stád a ľudí (Howatson, 2011). V starovekom Grécku bol falus spojený s uctievaním Dionýza, boha plod-

nosti, ale aj Herma, boha pastierov, plodín a stád, či Pana, ktorý bol okrem iného aj ochrancom stád (Howatson, 2011). V týchto definíciách sa nám postupne odkrýva odlišný význam slov falus a penis, pričom falus nejakým spôsobom odkazuje na penis ako mužský pohlavný úd, nie je s ním však v žiadnom prípade totožný. Falus je istou reprezentáciou, nie však súčasťou mužskej anatómie (Buchanan, 2010).

Vyobrazenia falusu v zmysle enormne veľkého penisu mali v antickom Grécku vzbudzovať veselosť a smiech, ale okrem týchto komických efektov bol falus aj významným *apotropaickým symbolom*. Prisudzovala sa mu magická moc ochrany pred zlom (Moser, 2006). Falus bolo možné vidieť takmer všade: na amuletoch, pohároch, vázach, stojanoch či stenách. Ako príklad možno uviesť veľké kamenné zobrazenie falusu na ostrove Théra, ktoré bolo umiestnené na vstupe do budovy, s nápisom τρις φίλοις (pre mojich priateľov), čo naznačuje zahrnutie priateľov pod ochranu mocného falusu (Moser, 2006). Antický človek nepoznal obscénosť v dnešnom zmysle slova, čo má svoj odraz aj v jeho vzťahoch k falusu, ktorý sa tešil veľkej úcte. Náboženské uctievanie falusu je známe ako *falizmus*, pričom v žiadnom prípade nešlo o uctievanie vonkajších pohlavných orgánov muža (Scott, 1941). Genitálie symbolizovali boha v jeho plodivej sile. Boli vo zvláštnom spojení s božstvom. Starovekí Egypťania prisahali tak, že sa dotkli penisu. Náznyky tejto *falickej prísahy* vidieť aj v Biblii. Abrahámov sluha napríklad prisahal tak, že sa chytil Abraháma pod bedro, čo je však zrejme eufemizmus pre dotyk na oblasť genitálií (Gn 24:2; Sväté Písmo, 2001). Aj v stredovekej Európe sa hojne vyskytovali rôzne falické rituály, zvyky a povery, v mnohom pripomínajúce použitie lingamu v Indii (Bourke, 1891). Bohaté kultúrne kontexty antického falizmu a dávnych falických zvykov presahujú rozsah tejto práce. Upozorňujú nás však na obrovský religiózny, magický, kultúrny a symbolický význam falusu v niekdajšom svete človeka.

Z uvedeného vyplýva, že i mimo psychoanalýzy je falus termín, ktorý je spätý s mužským pohlavným údom, nie však s pohlavnými orgánmi muža ako takými, pretože väzba je tu na penis, nie na skrótum. Ide pritom o výraz, ktorý je významovo nutné odlišiť od jednoduchého anatomicko-biologického chápania. Inak povedané, falus nie je to isté, čo penis.

Psychoanalytické chápanie falusu a falického

Hartl vo svojom *Psychologickom slovníku* v prvom rade priraduje k termínu falus mužský pohlavný úd, ale ihneď dodáva, že v psychoanalýze ide o symbol moci, sily a mužských vlastností, na rozdiel od penisu, čo je čisto anatomický termín (Hartl, 1994). Samozrejme, celé psychoanalytické porozumenie falusu sa nedá vystihnúť v jednej vete, preto k autorovi nemôžeme byť prehnane kritickí. V tomto texte sme však už skonštatovali, že falus nie je iba alternatívnym slovom pre penis, a že to platí i mimo psychoanalýzu.

Aké je však miesto falusu všeobecne v psychoanalýze?

Možno povedať, že ide o jeden z jej kľúčových termínov. Rycroft píše, že falus je antropologický a teologický výraz pre predstavu mužského rozmnožovacieho orgánu (Rycroft, 1993), čo je zrejme najpresnejšia definícia zo všetkých doteraz uvedených, pričom odráža aj antickú nábožen-

skú ceremoniálnu prax („falus je myšlienkou uctievanou v rámci rôznych náboženstiev“). Hodilo by sa však upresnenie, že nejde o predstavu rozmnožovacieho orgánu, ale priamo údu. Rycroft spomína poznámku *Carla Gustava Junga*, ktorá do značnej miery prevracia vzťah penisu a falusu, totiž, že „penis je len symbolom falusu“. Tým sa však obšírnejšie nebudeme zaoberať, pretože nám ide skôr o ustálené psychoanalytické používanie slova falus, nie o jeho špekulatívne aplikácie. Je pravda, že psychoanalýza používa výrazy penis a falus často zameniteľne, avšak na vyjadrenie myšlienky na penis, čiže predstavu, duševnej reprezentácie. Ani jeden z termínov tu teda nemá prísny anatomicko-biologický zmysel, skôr naopak, oba sa týkajú psychického sveta jedinca a jeho reprezentácií. Koniec koncov, preto sa v psychoanalýze uprednostňuje adjektívum *falický* pred adjektívom *penilný*. Nejde v nej totiž o atribúty penisu ako orgánu, ale o psychický vzťah k nemu.

Falické štádium (phallische Stufe, prípadne phallische Phase) je štádium infantilnej organizácie libida, ktoré prichádza po orálnom a análom štádiu, a ktoré charakterizuje zjednotenie čiastkových pudov pod *genitálny primát* (Laplanche a Pontalis, 1996) Vďaka tomu sa slasť spojená s negenitálnymi erogénnymi zónami stáva v rámci sexuality predbežnou slasťou pred orgazmom. Táto adultná podoba zrelej sexuality sa však vytvára až v puberte, čo je známe ako *genitálne štádium (genitale Stufe, Genitalorganisation)*. Falické štádium je vyhradené detskému obdobiu (preto adjektívum infantilné), pričom sa formou najviac približuje genitálnemu štádiu, respektíve definitívnej forme sexuálneho života (Laplanche a Pontalis, 1996). Časovo súvisí s vrcholom a vyriešením *oidipovského komplexu (Ödipuskomplex)*, ale jeho podstatnou zložkou je aj *kastračný komplex (Kastrationskomplex)*. Ten je sústredený na predstavu kastrácie, ktorá malému dieťaťu údajne osvetľuje anatomickú rozdielnosť medzi pohlaviami. Dievča pociťuje neprítomnosť penisu ako poškodenie, ktoré sa snaží poprieť, kompenzovať alebo nejakým spôsobom napraviť. U chlapca zas vzniká úzkosť pred možnou realizáciou kastrácie, čo je známe ako *kastračná úzkosť* (Freud, 1998b). Tá vôbec nesúvisí s chirurgickou kastráciou, pri ktorej dochádza k odstráneniu semenníkov. Je skôr postojom k potenciálnej hrozbe straty penisu. U dievčaťa sa objavuje *závisť penisu (Penisneid)*. Voči chlapcovi sa cíti ukrátené, preto sa na základe tejto závislosti rozvíja túžba získať penis, ktorá má podobu túžby po dieťaťu (Freud, 1998b), a neskôr aj túžby tešiť sa z penisu pri koite (Laplanche a Pontalis, 1996).

To sú základné falické koordináty klasickej psychoanalýzy. Skúsme sa však pozrieť na problematiku falusu trochu bližšie. Evidentne častejšie používa *Freudova* psychoanalýza ako substantívum termín penis, pričom falus sa objavuje takmer výlučne len v adjektíve falický. Ako už bolo povedané, pojem penis v psychoanalýze neodkazuje priamo na mužský pohlavný úd, ale na jeho psychickú reprezentáciu. Práve tu by sme si mali uvedomiť, že *Freud* odlišoval vonkajšiu objektívnu skutočnosť (*Wirklichkeit*) od vnútornej psychickej reality (*Realität*) (Ragland, 2004). Ak teda hovoril o *principe reality (Realitätsprinzip)*, nemyslel tým realitu vôkol nás, ale vnútornú psychickú realitu človeka, ktorá tú vonkajšiu samozrejme reflektuje, ale nie je tou istou kategóriou. Princíp reality ostáva predsa v službách princípu slasti (*Lustprinzip*), pretože zabezpečuje uspokojenie pudov. Tento princíp nie je vôbec zameraný na skutočnosť, tú len zo-

hľadá, aby mohla byť napokon získaná slasť. Princíp reality je teda taktiež zameraný na slasť. Nejde o nič iné, len o uspokojenie, i keď sofistickým mechanizmom, ktorý prešiel radom adaptácií. Skutočnosť okolo nás nie je jeho cieľom, ale prekážkou, ktorá musí byť na ceste k slasti prekonaná, respektíve do nej primerane zapracovaná a včlenená. Aby sme tomu správne rozumeli, aj *Realität* je realitou, ale na rozdiel od tej vonkajšej vnútornou a psychickou. Penis môže byť teda niečo iné v *Realität* ako vo *Wirklichkeit*. Aj termín penis môže byť v *Realität* symbolom, i keď symbolom seba samého. Základnú rovnicu, že penis \neq falus môžeme vo vnútornej psychickej realite prepísať na penis = falus. Uvedomme si, že *Freud* hovorí o vzťahu Ja k vonkajšej realite ako o jednej z troch základných polarít, ktoré ovládajú duševný život človeka (*Freud*, 2005). Ide o protiklad subjektu a objektu, Ja a nie-Ja, pričom skutočné je aj Ja, aj vonkajší svet. *Freud* sám túto polaritu predsa označuje ako reálnu (*Freud*, 2005). Táto polarita nie je indiferentná, nie je predovšetkým racionálnym poznaním, či objektívne chápanou hranicou medzi svetom subjektu a svetom objektu. Je totiž vyslovene zameraná na slasť. Ja sa pod nadvládou princípu slasti vyvíja ako slastné Ja. Objekty, ktoré sú zdrojom slasti, introjikuje do seba, ale to, čo je v ňom zdrojom strasti, sa snaží zo seba vypudieť von mechanizmom projekcie (*Freud*, 2005). Nemôže ich však hodiť len tak do vonkajšej reality. Projikuje ich do jej symbolického priestoru. Penis je súčasťou tejto symbolickej reality, takže v duchu *Jungovho* vyjadrenia tu môže byť pokojne symbolom falusu. Musíme si dať pozor, aby sme slová v symbolickom priestore vnútornej skutočnosti nevníмали v ich materiálnom alebo fyzickom kontexte, ale vždy len ako symboly. Ak sa v tomto zmysle hovorí o matkinom prsníku, tak sa nemyslí matkin prsník ako orgán, ale to, čo pre subjekt prsník matky predstavuje. Týmto zistením sa dostávame k záveru, že nielen falus, ale ani penis v psychoanalýze neoznačuje mužský pohlavný úd v jeho anatomicko-biologickom zmysle. Ak teda opäť uvažujeme nad závisťou penisu, tak pred sebou máme psychickú skutočnosť, v ktorej nejde o penis ako telesný orgán, ale hlavne o súbor symbolov, s ktorými súvisí. Napokon, že v závislosti penisu nejde ani tak o orgán, nás presvedča aj jej osud. Odrazu sa napríklad mení na túžbu po dieťati. Orgán nemožno vymeniť za orgán, to by bol vskutku nevšedný obchod. Ako symbolická výmena je to však pochopiteľnejšie. Preto je tu aj penis symbolom sám seba, hoci nie je použitý priamo výraz falus.

Falus u Sigmunda Freuda

Na ilustráciu toho, ako sa dá vďaka porozumeniu freudovskej psychoanalýze použiť adjektívum falický, môžeme aplikovať *Freudovo* vyjadrenie, že „libido je pravidelne a zákonite mužskej povahy, či sa už prejavuje u muža alebo u ženy, či je jeho objektom muž alebo žena“ (*Freud*, 2016). Ak *Freud* hovorí o mužskom a ženskom v psychoanalytickom zmysle, má na mysli predovšetkým protiklad aktivity a pasivity. Sám vychádza z predpokladu *pôvodnej ľudskej bisexuality*, pričom ani v biologickom, ani v psychologickom zmysle nemožno nájsť čistého muža alebo čistú ženu. Napriek tomu používa slovo *mužský* v súvislosti s aktivitou a slovo *ženský* v súvislosti s pasivitou. Ak je púť vždy aktívna, a to aj tam, kde si určil pasívny cieľ, tak libido je vždy aktívne, čiže mužské. Analýzu libida by sme mohli

pokojne dotiahnuť do termínu *falické libido*, a pritom by sme sa vôbec neodchýlili od celkovej intencie *Freudovej* psychoanalýzy. Symbolicky totiž odkazuje na mužskosť ako aktivitu.

Falické štádium organizácie libida *Freud* najpresnejšie opisuje v spise *Genitálna organizácia u detí* z roku 1923 (*Freud*, 1998a) a v spise *Zánik oidipovského komplexu* z roku 1924 (*Freud*, 1998b). V *Zániku oidipovského komplexu* jasne spája falickú organizáciu libida a kastrálny komplex aj s dieťaťom ženského pohlavia, čím len rozširuje alebo potvrdzuje poňatie libida ako falického libida. Oidipovský komplex ale u dievčaťa zaniká inak. Kastráciu totiž chápe ako hotovú vec a nemusí sa jej, na rozdiel od chlapca, obávať. Má však omnoho subtilnejšie obavy, napríklad strach zo straty lásky rodičov. V symbolickej rovine by sme mohli samozrejme aj tieto úzkosti interpretovať kastrálne. Pranie dievčaťa sa posúva od túžby po penise k túžbe po dieťati s otcom, čo *Freud* interpretuje ako nárok na odškodnenie alebo kompenzáciu straty penisu. Po čase si však uvedomí, že ide o nereálnu túžbu, čo je u dievčaťa spojené so zánikom oidipovského komplexu. Oidipovský komplex teda zaniká pre svoj neúspech, čo je výsledok jeho vlastnej vnútornej nemožnosti, ktorú dieťa pochopí relatívne skoro. *Freud* je pritom ochotný pripustiť, že jeho zánik nemusí byť nutne záležitosťou trestov a upierania lásky zo strany rodičov, ale jednoducho súčasťou fyziologického ontogenetického vývoja dieťaťa. Oidipovský komplex teda zaniká podobne, ako dieťaťu vypadajú mliečne zuby. Inak povedané, zaniká vtedy, keď nastane ten správny čas (*Freud*, 1998b). Či už ide o chlapca alebo o dievča, oidipovský komplex zaniká vo falickom štádiu. Pre obidve pohlavia hrá v tom čase rolu len jeden pohlavný orgán, ten mužský, ako píše *Freud* v *Genitálnej organizácii u detí* (*Freud*, 1998a). Práve v tejto práci pritom explicitne odlišuje *primát genitálu* od *primátu falusu*, takže *Freudovi* nemožno vyčítať, že túto diferenciu neurobil priamo. To, čo by mu bolo možné vytknúť, je prílišný fókus na osudy libida u chlapca, na ktoré sa sústreďuje omnoho častejšie, ako na situáciu u dievčaťa. Sám priznáva, že do zodpovedajúcich procesov u dievčaťa nevidíme (*Freud*, 1998a). Zdôrazňuje však, že význam kastrálneho komplexu môžeme správne zhodnotiť iba vtedy, keď prihliadneme k jeho vzniku vo fáze primátu falusu (*Freud*, 1998a).

Z uvedeného vyplýva, že *Freud* zastával koncepciu falického libida ako vždy mužského, ako aj falické štádium organizácie libida u detí obidvoch pohlaví, pretože v tomto štádiu je falus dôležitou osou vývoja. Nejaký alternatívny ženský symbol, ktorý by mu bol analogický, pre vývoj nie je potrebný. Navyše, ani nie je k dispozícii. Vývoj chlapca a dievčaťa nie je teda symetrický. Dievča u *Freuda* nepozná vagínu, takže pre vývoj dievčaťa je tiež kľúčový falus. Kým u chlapca má vo falickom štádiu centrálnu rolu kastrálna úzkosť, u dievčaťa závisť penisu. Závisť penisu pritom možno interpretovať na základe viacerých spomenutých kľúčov skôr ako *závisť falusu*.

Falus u Jacquesa Lacana

Na rozdiel od *Freuda*, ktorý hovorí skôr o penise, *Lacan* už používa takmer výlučne výraz falus, aby ilustroval rolu penisu v ľudskej fantázii. To, čo však napokon týmto termínom pokrýva *Jacques Lacan*, je pôvodnej *Freudovej* teórie

značne vzdialené. Falus totiž stráca užšiu väzbu na penis a rozširuje sa o bohaté imaginárne a symbolické významy. Najskôr by bolo vhodné odlíšiť jednotlivé typy falusov, o ktorých hovorí *Lacan* (Evans, 1996):

I. *Reálny falus* (Π) je falus, ktorý je najbližšie termínu penis. Reálny falus náleží v oidipovskom trojuholníku *reálnemu otcovi*, ktorý vykonáva symbolickú kastráciu, čím dieťa zbavuje úzkosti, ktorá vyplýva zo snahy dieťaťa byť objektom túžby pre matku. Reálny otec je pritom biologickým otcom dieťaťa.

II. *Imaginárny falus* (ϕ) je obrazom penisu, imaginárnym objektom, parciálnym objektom, ktorý môže byť od tela odpojený kastráciou ($-\phi$). V oidipovskom trojuholníku vníma dieťa imaginárny falus ako objekt matkinej túžby. Dieťa mužského i ženského pohlavia zisťuje, že matka túži aj po niekom inom, než je ono. Objekt tejto matkinej túžby *Lacan* označuje ako imaginárny falus. Dieťa chce byť týmto falusom, ale zisťuje, že matkinu túžbu nedokáže naplniť. Preto sa svojich pokusov vzdáva, čo je vlastne podľa *Lacana* vyriešenie oidipovského komplexu. Túžba matky pramení z nedostatku, pričom kastrácia ($-\phi$) je na fundamentálnej úrovni vlastne stav nedostatku. Pred oidipovským trojuholníkom pritom dieťa vníma matku ako *falickú matku*, v oidipovskom komplexe však už ako matku zbavenú falusu. Toto zbavenie je vykonané *imaginárnym otcom*, čo je súbor imaginárnych konštruktov okolo otcovskej postavy, ktorá má len veľmi málo spoločného so skutočnou postavou otca. Samotná túžba (*Lacan* nepoužíva *Freudov* termín prianie, *Wunsch*) nehasne po uspokojení biologickej potreby, pretože túžba nemôže byť uspokojená nikdy a vo svojom naliehaní je neustála.

III. *Symbolický falus* (Φ) nie je nejakou fantáziou, odkazuje skôr na samotnú falickú funkciu. Tento falus je symbolom, ktorý nemá žiadny ekvivalent. Podobne ako u *Freuda*, ani u *Lacana* neexistuje jemu zodpovedajúci ženský symbol. *Symbolický otec* nie je skutočnou bytosťou, je skôr otcovskou funkciou, ktorá v oidipovskej situácii reguluje túžbu a vnáša do nej pravidlá a poriadok. Zasahuje do duálneho vzťahu matky a dieťaťa a vytvára medzi nimi symbolickú dištanciu. Tým, že prepája túžbu s istým poriadkom, sa stáva základom kultúry. *Lacan* nehovorí o pohlaví dieťaťa, ale o *sexuálnej pozícii*, a tú dieťa prijíma na základe vzťahu k symbolickému falusu.

Ako vidíme, koncept falusu *Lacan* značne prepracoval. Jeho centrálna úloha mu však v organizácii psychického života subjektu ostáva, bez ohľadu na to, či ide o chlapca alebo dievča. Tiež rozšíril termín *kastrácia*. Ten sa v žiadnom prípade netýka odstránenia mužského pohlavného orgánu, ani ho nemožno redukovať na nejakú telesnú stratu, pretože ide predovšetkým o subjektom rozpoznaný stav nedostatku. Kastrácia sa tak týka mužov aj žien.

Falus je objekt matkinej túžby, ktorý je mimo dosahu a možnosti dieťaťa (Hook, 2006). Dieťa je síce objektom matkinej starostlivosti a lásky, ale nepokrýva všetky jej túžby. Nevie, čo presne je jej objektom túžby. Pre dieťa je to jednoducho záhada. Je to imaginárny falus. S týmto falusom súťaží, čo ho pokoruje, a zároveň je preň zdrojom úzkosti. Hoci sa snaží o celú matkinu pozornosť, nie je schopné celkom naplniť jej túžbu. Pre dieťa je falus tým, po čom matka túži, a zároveň tým, čo matka nemá (Hook, 2006). Preto sa

ním chce stať. Chce byť falusom. Oidipovský komplex sa vyrieši vtedy, keď sa dieťa vzdáva pokusu byť pre matku falusom. Podľa *Lacana* preberáme túžby iných a považujeme ich za svoje. Je to túžba iného, pre ktorú túžime po tom, po čom túžime. Základné koordináty tohto deja opisuje *Lacan* práve na snahe dieťaťa stať sa falusom kvôli matke, kvôli jej túžbe, ktorú by chcelo naplniť. Rozdiel v symbolickej sexuálnej pozícii muža a ženy je vo vzťahu k falusu. Muž je ten, kto má falus, teda chce vyplniť túžbu iného. Žena je tou, ktorá je falusom, teda chce byť túžbou pre druhého (Hook, 2006). Falus prestáva byť objektom alebo predstavou, je skôr znakom diferencie v polarite mať/byť (Lacan, 2006). Hoci libido je falické, falus už vôbec nie je niečo maskulínne. Falus u *Lacana* buď stratil svoju pôvodnú falickosť, alebo ju naopak i vo freudovskom zmysle slova naplno získal, ak sa odrazíme od primátu falusu pre obidve pohlavia. Nie je tak práve *Lacanova* extenzia *Freudovej* psychoanalýzy dôsledným rozvinutím tohto primátu?

Záver

Falus nie je biologickým orgánom a jeho funkciou nie je kopulácia. Falus nie je orgán, ale psychická realita. Toto porozumenie je prítomné už u *Freuda*, navzdory mnohým jeho kritikom, ktorí mu vyčítajú, že sa až príliš zaoberá anatómiou a biológiou. Táto kritika sa však zakladá na nepochopení odlišnosti vonkajšej a vnútornej psychickej reality. Aj penis je totiž pre *Freuda* metaforickým termínom. *Lacan* ho už prestáva používať a plne ho nahrádza slovom falus. Spôsob, akým ho včlenil do svojej teórie, možno plným právom nazývať ako primát falusu, pričom falus definitívne zbavil väzby na mužské pohlavie a zdôraznil jeho imaginárne a symbolické atribúty, relevantné pre obidve pohlavia. Ak má falus takýto primát, potom jemu zodpovedajúci ženský symbol nie je ani potrebný. Falus totiž v lacanovskom poňatí prestáva byť ničím maskulínnym. Naopak, maskulínna alebo feminínna pozícia je určená vzťahom k nemu.

Literatúra

- Bourke, J.G.:** Scatological Rites of All Nations. Washington, D.C.: W. H. Lowdermilk & Co, 1891, 496 s.
- Brukker, G., Opatíková, J.:** Veľký slovník cudzích slov. Bratislava: Robinson, 2006, 450 s.
- Buchanan, I.:** A Dictionary of Critical Theory. Oxford: Oxford University Press, 2010, 500 s.
- Colman, A.M.:** A Dictionary of Psychology. Oxford: Oxford University Press, 2015, 883 s.
- Evans, D.:** An Introductory Dictionary of Lacanian Psychoanalysis. London; New York: Routledge, 1996, 264 s.
- Freud, S.:** Tri štúdie k teórii sexuality. In: Freud, S.: Neurozy a sexualita. Bratislava: Vydavateľstvo Európa, 2016, s. 7-106.
- Freud, S.:** Genitální organizace u dětí. In: Mimo princip slasti a jiné práce z let 1920-1924. Sebrané spisy Sigmunda Freuda. Třináctá kniha. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, Jiří Kocourek, 1998a, s. 231-236.

- Freud, S.:** Pudy a ich osudy. In: Freud, S.: Za princípom slasti. Bratislava: Kalligram, 2005, s. 26-47
- Freud, S.:** Zánik oidipského komplexu. In: Mimo princíp slasti a jiné práce z let 1920-1924. Sebrané spisy Sigmunda Freuda. Třináctá kniha. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, Jiří Kocourek, 1998b, s. 313-320.
- Hartl, P.:** Psychologický slovník. Praha: Nakladatelství Budka, 1994, 301 s.
- Hook, D.:** Lacan, the meaning of the phallus and the „sexed“ subject. In: Shefer, T., Boonzaier, F., Kiguwa, P. (Eds): The gender of psychology. Lansdowne, South Africa: Juta Academic Publishing, 2006, s. 60-84.
- Howatson, M.C.:** The Oxford Companion to Classical Literature. Oxford: Oxford University Press, 2011, 640 s.
- Lacan, J.:** The Signification of the Phallus. In: Lacan, J.: Ecrits. New York; London: W. W. Norton & Company, 2006, s. 575-584.
- Laplanche, J., Pontalis, J.B.:** Psychoanalytický slovník. Bratislava: Veda, 1996, 551 s.
- Martin, E.:** Concise Medical Dictionary. Oxford: Oxford University Press, 2015, 862 s.
- Moser, C.:** Naked Power: The Phallus as an Apotropaic symbol in the Images and Texts of Roman Italy [online]. Pennsylvania: University of Pennsylvania, 2006. [cit. 2017-01-30]. Dostupné na internete: http://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1010&context=uhf_2006
- Online Etymology Dictionary** [online]. [cit. 2017-01-30]. Dostupné na internete: www.etymonline.com
- Ragland, E.:** „On the Signification of the Phallus“ (1958) According to Lacan. In: Ragland, E.: The logic of Sexuation: From Aristotle to Lacan. Albany: State University of New York Press, 2004, s. 1-28.
- Rycroft, Ch.:** Kritický slovník psychoanalýzy. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, Jiří Kocourek, 1993, 160 s.
- Scott, G.R.:** Phallic worship. A history of sex and sex rites in relation to the religions of all races from antiquity to the present day. T. Werner Laurie LTD, 1941, 299 s.
- Sväté Písmo.** Trnava: Spolok Svätého Vojtecha, 2001, 2623 s.

Do redakcie došlo 15.1.2017.